

Polski eksport do Rosji w świetle kryzysu gospodarczego; stan, perspektywy, niezbędne działania

(tezy)

1. W warunkach szybkiego wzrostu, w gospodarce rosyjskiej narastać zaczęło w ostatnich latach szereg nierównowag, wśród których do podstawowych zaliczyć należy **nierównowagę między szybko wzrastającym popytem a nie nadążającą za nim podażą krajowych towarów i usług**. Zjawisko to zilustrować można od strony popytowej wzrostem płac i dochodów realnych ludności (popyt konsumpcyjny), które zwiększyły się w ostatnich pięciu latach, tj. w okresie 2004-2008 odpowiednio o 80,0% i 60,1% oraz dynamiką wzrostu inwestycji (popyt inwestycyjny), które w tym samym okresie zwiększyły się o 94,4%. W tym samym czasie po stronie podaży produkcja przemysłowa wzrosła jedynie o 31,0%, produkcja rolna o 24,9%, a podaż usług dla ludności o 39,3%.

Efektom luki jaka tworzyła się między szybko wzrastającym popytem a nie nadążającą za tym podażą był **dynamiczny wzrost importu** (nierównowaga ta kreowała również określoną presję inflacyjną). Należy on do najdynamiczniej wzrastających kategorii ekonomicznych w Rosji. **Dynamika rosyjskiego importu** według rosyjskiej statystyki celnej kształtowała się następująco (% , rok poprz.=100):

	2004	2005	2006	2007	2008	2008/2004	2008/2006
Globalnie	128,0	130,6	139,6	144,9	133,6	451,8	193,6
Dalsza zagranica	130,9	137,8	144,8	147,2	135,6	521,3	199,6
Polska	131,9	118,9	124,1	135,7	151,8	400,9	206,0

W ostatnich 5 latach rosyjski import zwiększył się przeszło 4,5 krotnie, w tym z krajów dalszej zagranicy przeszło 5,2 krotnie oraz z Polski przeszło 4 krotnie. Wyniki polskiego eksportu do Rosji w ostatnich 2 latach, w tym w szczególności w roku 2008 wskazują, że **polscy eksporterzy** byli bardzo **aktywnymi uczestnikami boomu importowego** w tym kraju (polski eksport do Rosji w okresie 2007-2008 wzrósł o 106%, przy średniej dla całego rosyjskiego importu 93,6% oraz dla krajów dalszej zagranicy 99,6%), co skutkowało osiągnięciem rekordowego poziomu eksportu na ten rynek prawie 9,0 mld USD na koniec ubiegłego roku.

2. Podstawowymi **czynnikami dynamicznego wzrostu rosyjskiego importu** w ostatnich latach był przede wszystkim **szybko wzrastający popyt wewnętrzny** zarówno o charakterze konsumpcyjnym jak i inwestycyjnym. W znacznej mierze miał on swe źródło w dużej aktywności budżetu w sferze wypłat na podwyżkę płac sfery budżetowej, emerytur, rent i realizację różnego rodzaju programów socjalnych, jak również w zwiększającej się skali

zaangażowania Państwa w finansowanie realnej sfery gospodarczej, w tym przede wszystkim poprzez finansowanie rozbudowanego programu inwestycji w ramach programów federalnych i współfinansowania programów regionalnych.

Na szybki wzrost rosyjskiego importu w ostatnich latach wpływały:

- Szybki wzrost inwestycji (popyt inwestycyjny)
- Szybki wzrost płac i dochodów realnych (popyt konsumpcyjny)
- Aprecjacja kursu rubla
- Inflacja
- Duża skala wydatków budżetowych (ten czynnik należy postrzegać jako pośrednio wpływający na import poprzez wspomaganie popytu inwestycyjnego i konsumpcyjnego oraz kreujący dodatkowe impulsy proinflacyjne)

Silne ssanie importowe, jakie stwarzała szybko rozwijająca się gospodarka i wytworzona luka podaży-popytu było dodatkowo bardzo silnie **wzmacniane realną aprecjacją rubla** (w ostatnich 5 latach 2004-2008 osiągnęła ona w stosunku do dolara 57,2%) oraz inflacją, która ma ciągle wymiar dwucyfrowy (11,7% w 2004 r., 10,9% w 2005r., 9,0% w 2006 r., 11,9 w 2007 r. oraz 13,3% w 2008 r.). Oba te czynniki działają proimportowo, inflacja podrażając produkcję krajową pogarsza jej konkurencyjność wobec towarów z importu, aprecjacja daje ten sam efekt poprzez „taniecie” importu.

3. Od początku 2009 r. gospodarka rosyjska weszła w stan pogłębiającej się zapaści gospodarczej. Po pierwszych czterech miesiącach br. spadek PKB osiągnął 9,8%, produkcji przemysłowej 14,9%, w tym w przemyśle przetwórczym 22,0%, inwestycji 15,8%, dochodów i płac realnych 1-2%. Według najnowszych założeń rządowych oczekuje się, że **spadek PKB w 2009 r. osiągnie 6-8%, produkcji przemysłowej 9,1 %, inwestycji 21,1%, inflacja zaś osiągnie 12-13%.** Kryzysowi gospodarstwu towarzyszy **załamanie się popytu wewnętrznego w warunkach spadku inwestycji, płac i dochodów realnych.** Jednocześnie budżet silnie stymulujący w ostatnich latach te ostatnie czynniki, po latach znaczącej nadwyżki (w ostatnich latach 4-7,5% PKB) wchodzi od razu w znaczący **deficyt rządu 8-10% PKB.** To powoduje, że już aktualnie rząd podjął szereg działań dla **ograniczenia wydatków**, w tym przede wszystkim w odniesieniu do inwestycji finansowanych ze środków budżetowych. Uruchomione i planowane akcje pomocy dla realnej sfery gospodarki ukierunkowane są przy tym na podtrzymanie zdolności podaży, podczas gdy realnym i znacząco większym zagrożeniem dla gospodarki jest bariera popytu.

4. Kryzys gospodarczy bardzo mocno uderzył w rosyjski import. Według danych rosyjskiej statystyki celnej w I kwartale br. import spadł o 39,0%, w tym z krajów dalszej zagranicy o 38,6%, z Polski natomiast o 40,1%. Czynniki, które wpłynęły na załamanie się rosyjskiego importu to:

- Spadek inwestycji
- Spadek płac i dochodów realnych
- Dewaluacja rubla
- Spadek aktywności inwestycyjnej państwa
- Zwiększona aktywność państwa w zakresie ochrony rynku wewnętrznego
- Brak dostępu podmiotów gospodarczych do kredytów

Wraz z nasilającym się kryzysem zniknęły czynniki napędzające bardzo dynamiczny wzrost importu w ostatnich latach, tj. szybko zwiększający się popyt wewnętrzny, zarówno inwestycyjny, jak i konsumpcyjny, związany ze wzrostem płac i dochodów realnych. Oba te czynniki dodatkowo wspomagane były przez silną aprecjację rubla. Aktualnie natomiast spadek popytu wewnętrznego dodatkowo zderza się z silnie działającymi **bodźcami antyimportowymi** kreowanymi przez szybko **dewaluujący się kurs rubla**. Według stanu na koniec I kwartału nominalny kurs rubla w porównaniu ze stanem na koniec grudnia ub. roku osłabił się wobec dolara o ok.16,0%, a w porównaniu z lipcem 2008 r. o przeszło 45,0%.

Dalszemu spadkowi importu przeciwdziałać będzie natomiast niska konkurencyjność produkcji krajowej oraz wysoki poziom inflacji. **Silnie działającą barierą ograniczającą import**, jaka pojawiła się natomiast w warunkach kryzysu gospodarczego **jest bariera dostępności do kredytów**. Banki w znaczący sposób ograniczyły finansowanie realnej sfery gospodarki w zakresie zarówno kredytów inwestycyjnych jak i obrotowych. Zmniejsza to również możliwości realizacji zamówień przez rosyjskich importerów.

5. Znaczący spadek aktywności gospodarczej w Rosji i związane z tym ograniczenie importu wskazuje, że **odbija się** to również **negatywnie na możliwościach współpracy polskich podmiotów z rynkiem rosyjskim**. Przy zakładanym spadku całego rosyjskiego importu w 2009 r. o ok. 20-30% prognozować można **zmniejszenie polskiego eksportu na rynek rosyjski o ok. 20-25,0%**. Oznacza to, że **spadnie** on z poziomu 8 932,6 mln USD na koniec 2008 r. **do poziomu 6 700-7150 mln USD** na koniec br.

Czynnikiem osłabiającym głębszą zapasć polskiego eksportu na rynek rosyjski powinno być niwelowanie negatywnego wpływu dewaluacji rubla przez równie głęboką deprecjację kursu złotego, jaka wystąpiła w ostatnich miesiącach. Nieco większy niż innych partnerów, spadek

polskiego eksportu do Rosji w I kwartale br. wskazuje, że ten czynnik nie został wykorzystany przez polskich eksporterów w celu poprawienia swej pozycji konkurencyjnej na rynku rosyjskim (z tytułu „premi kursowej” polskie podmioty mają znaczącą przewagę konkurencyjną nad firmami z krajów UE).

6. W swych działaniach **na rynku rosyjskim** polskie podmioty powinny otrzymać **silne wsparcie od KUKÉ**. Instytucja „żyjąca” z ryzyka nie powinna się jego obawiać, zważywszy, że nie ma prostej korelacji między zwiększonym zaangażowaniem ubezpieczeniowym i wzrastającym ryzykiem strat (ryzyko realizuje się na konkretnych podmiotach a nie na krajach).

Podstawową i najsilniej aktualnie działającą barierą, hamującą import jest brak dostępu podmiotów rosyjskich do kredytów. W takiej sytuacji zwiększone zaangażowanie ubezpieczeniowe KUKÉ powinno stworzyć warunki do zwiększonej skali udzielanych kredytów kupieckich i/lub wydłużenia ich terminów. Skutkowałoby to wyeliminowaniem lub co najmniej osłabieniem bariery kredytowej.

W odniesieniu do kredytów średnio i długo terminowych należałoby w większym zakresie oferować kredyty dla banków nabywcy, wykorzystując w tym zakresie dotychczasowe doświadczenie KUKÉ.

W celu optymalizacji skali ryzyka, warunkach zwiększonej aktywności KUKÉ na rynku rosyjskim, Wydziały Ambasady: Ekonomiczny, Promocji Handlu i Inwestycji oraz Wydział Ministerstwa Finansów mogłyby w większym zakresie wspomagać Korporację.

Bez silnego wsparcia instytucjonalnego polskie podmioty nie zdołają utrzymać znaczącej pozycję jaką uzyskały w ostatnich latach na rynku rosyjskim.

Opr. Jerzy Rutkowski
I Radca

Moskwa, 2 czerwca 2009 r.